

Meedoen om ertoe te doen, vaktherapie in de schijnwerpers

Hoe vaktherapeutische disciplines worden ingezet ter bevordering van participatie en sociale inclusie bij mensen met Korsakov

Door: Farid Benkmil, Mijke Jansen, Regina Magnus, Monique van Bruggen-Rufi

Een groep van dertig deelnemers met niet-aangeboren hersenletsel en het syndroom van Korsakov, hebben samen met wijkbewoners en onder begeleiding van vaktherapeuten werkzaam bij Domus Nostra, een theaterstuk vormgegeven en uitgevoerd. In een onderzoek wordt gemeten in hoeverre dit project effect heeft gehad op de sociale participatie van de bewoners. Hoe vonden zij het om hun ervaringen in een voorstelling te verwerken? En is er al een verandering waar te nemen op sociaal gebied?

Inleiding

Tijdens het schrijven van het vorige artikel, Vaktherapie als troefkaart aan de tekentafel (Van Bruggen-Rufi et al., 2021), zat Domus Nostra middenin de procedure het Topcare-predicaat in de wacht te slepen. Dit predicaat staat voor het bieden van kwalitatief hoogstaande zorg aan complexe doelgroepen die specialistische zorg nodig hebben. Het behalen van dit predicaat is niet een doel op zich, maar een middel om zorg te kunnen bieden die zo goed mogelijk aansluit bij de bewoner.

Op 13 december 2021 was de toetredingsvisite, en na een positieve beoordeling van de visitatiecommissie is Domus Nostra inmiddels een officieel erkend Topcare zorgcentrum. Binnen Domus Nostra werd de inzet van vaktherapie als onderscheidend bevonden in het zorgaanbod (Van Bruggen-Rufi et al., 2021).

De inzet die voor het behalen van het predicaat is getoond, blijft uiteraard doorgaan. Een belangrijke voorwaarde voor het behouden van het Topcare-predicaat is het verrichten van praktijkgericht onderzoek, en dat Domus Nostra zich blijft ontwikkelen ten aanzien van het zorgaanbod.

Belangrijke onderzoeksthema's zijn cliëntparticipatie en sociale inclusie, en deze spelen dan ook een belangrijke rol binnen de door Domus Nostra opgestelde onderzoeksagenda. Deze thema's zijn voor mensen met het syndroom van Korsakov (SvK) van groot belang, omdat de door SvK veroorzaakte cognitieve beperkingen grote negatieve gevolgen hebben op de sociale contacten (Oudman et al., 2018). Het deelnemen aan activiteiten die participatie en sociale inclusie bevorderen, verruimt de wereld van de mensen met SvK en voorkomt een sociaal isolement (Van Bruggen-Rufi, 2021).

Ook in de praktijk komen bovengenoemde thema's aan bod. Regelmatig uiten de bewoners in een gesprek, of bijvoorbeeld tijdens het schrijven van een songtekst, de behoefte aan 'normale' sociale contacten, buiten de muren van de instelling. Mensen willen graag een zinnige bijdrage leveren en voor zover mogelijk meedoen in de maatschappij. Een praatje maken in het nabijgelegen winkelcentrum of deelname aan een activiteit in het wijkcentrum zouden hieraan al kunnen bijdragen.

IN DIT ARTIKEL

- een beschrijving van het theaterproject 'Ruimte Reis' voor mensen met het syndroom van Korsakov;
- uiteenzetting van de werkwijze, doelen en ervaringen binnen dit project;
- beschrijving van het hieraan gekoppelde onderzoek en de effecten van het project.

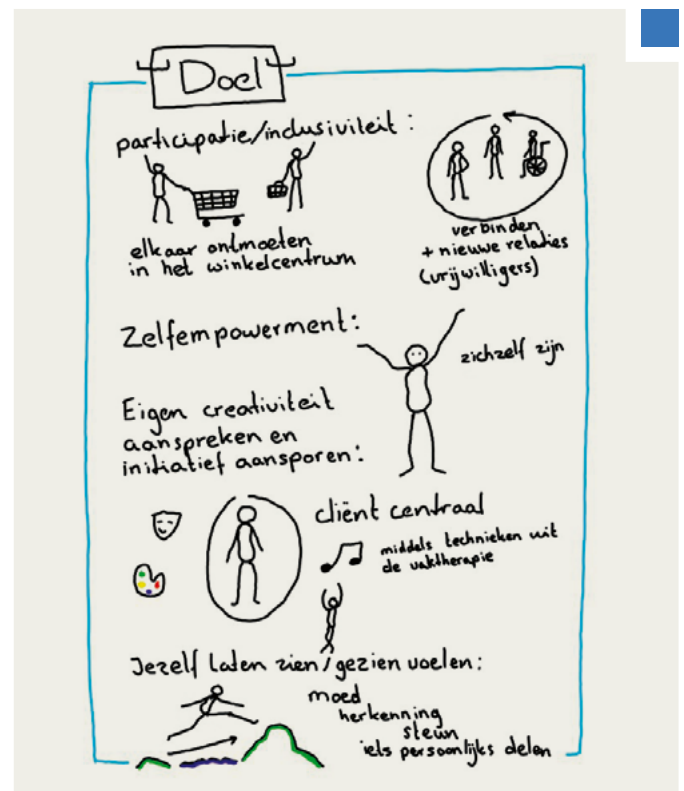
Mede met deze insteek werd het theaterproject 'Ruimte Reis' ontworpen. Een project waarbij zowel bewoners van Domus Nostra en Nolenshaghe, de naastgelegen zorglocatie, als wijkbewoners samen aan een theatervoorstelling werken. Hierbij bepalen de spelers zelf de inhoud van het stuk, en leren ze elkaar tijdens het project kennen. Het idee is dat er hierdoor blijvende sociale interactie ontstaat, en wijkbewoners na het project betrokken blijven als maatje en deelnemen aan vaktherapie of andere activiteiten. Ook is er de wens om de instelling en haar bewoners meer zichtbaar te maken binnen de wijk, door samenwerking op te zoeken met andere wijkpartners, en zo een blijvende relatie op te bouwen.

Projectdoelen

Het theaterproject heeft de volgende doelen:

- vergroten van participatie en sociale inclusie,
- werken aan zelfempowerment,
- aanspreken van eigen creativiteit en initiatief,
- jezelf laten zien/gezien voelen,
- esthetisch ervaren van kunst,
- wegnemen van taboe omtrent SvK.

Al deze doelen hebben als overkoepelend doel de kwaliteit van leven van de bewoners vergroten.

De doelen van het project

Het theaterproject 'Ruimte Reis'

De opzet van het theaterproject is een inclusieve collage-voorstelling vanuit de verschillende vaktherapeutische disciplines muziek, dans en beeldende kunst. Bijzonder is dat er niet gewerkt wordt met een script, maar dat de inhoud van het stuk door de spelers wordt gemaakt en vormgegeven, onder begeleiding van vaktherapeuten. Het thema is geïnspireerd op het verhaal *De kleine prins* door Antoine de Saint-Exupéry (1943). In dit verhaal reist de hoofdpersoon langs allerlei planeten met hun eigenzinnige bewoners. Het publiek maakt in de theatervoorstelling een reis langs een aantal 'planeten', die in verschillende ruimtes van de twee zorglocaties te vinden zijn.

Het thema van verschillende planeten sluit aan bij het leven in een zorginstelling. Iedereen neemt zijn eigen ruimte in binnen een groter geheel. Bewoners wonen niet meer in hun eigen huis maar moeten binnen de instelling een thuis vinden, of zelf creëren. Er is behoefte aan contact en verbinding, maar ook aan zelfstandigheid en eigenheid.

” Er is behoefte aan contact en verbinding, maar ook aan zelfstandigheid en eigenheid

Na het uitdenken van het concept, het schrijven van een projectplan, de repetities vormgeven, artistieke werkvormen bedenken, deelnemers werven, wijkcentra aanschrijven en subsidies aanvragen, konden de repetities op 13 oktober 2021 officieel beginnen.

Het is woensdagmiddag en het restaurant van zorglocatie Nolenhaghe, dat zich tegenover Domus Nostra op zo'n twintig meter

afstand bevindt, is met een scheidingswand afgesloten. Aan verschillende tafels zitten de deelnemers van het theaterproject. Deze groep bestaat uit bewoners van Domus Nostra met SvK, bewoners van Nolenhaghe met NAH (niet-aangeboren hersenletsel) en wijkbewoners. De mensen zitten in groepjes van zes aan tafel en hebben elk een rond doek voor zich. De opdracht is: je eigen planeet ontwerpen. Door middel van collagemateriaal en verf en aan de hand van verhelderende vragen (Wat voor persoon ben je? Waar ben je goed in? Wat voor herinnering neem je mee?) is iedereen druk bezig zijn eigen planeet, zijn eigen stukje 'thuis', vorm te geven. Hierna worden de gemaakte werken besproken, waarbij herinneringen en ervaringen uitgewisseld worden.

Dit was een belangrijke oefening voor de vormgeving van het stuk. Deelnemers konden belangrijke thema's en herinneringen bespreken. Hierna is gekeken naar thema's die vaker terugkwamen, zoals het thema 'natuur', maar ook 'liefde' en 'familie'. Deze kunstwerken zijn de basis geweest voor samen geschreven teksten en muziek die een belangrijk deel van de inhoud van de voorstelling uitmaakten. Uiteindelijk heeft dit geleid tot drie planeten; de natuurplaneet, de liefdesplaneet en de krachtplaneet.

Taboe

'Het vraagt wilskracht om uit een verslaving te komen, en wilskracht is niet iets wat je bij de groenteboer haalt.'

Bewoner Domus Nostra

In het boek *De kleine prins* is een planeet waar de hoofdpersoon kennismaat met een dronkenlap. Tijdens de conceptfase van het project was dit inspiratie en aanleiding tot inhoudelijke vraagstukken rondom het thematiseren van het taboethema drank, mede omdat therapeuten dit thema met regelmaat in hun sessies tegenkomen.

In de voorstelling wordt op een speciaal ingerichte 'taboeplaneet', compleet met opblaasbare wijnflessen, een openhartige film aan het publiek getoond. Een aantal van de spelers beschrijft de ervaring met alcoholverslaving. Ze tonen zichzelf al dansend en zingend van hun kwetsbare kant. Bezoekers worden geraakt omdat ze beseffen dat de aanleiding tot alcoholmisbruik in herkenbare levensthema's verborgen zit en hoe dun de lijn kan zijn om in een verslaving terecht te komen.

Dit zijn verhalen die je niet vaak hoort. Veel medewerkers van Domus Nostra geven aan ontroerd te zijn, en een andere kant van hun bewoners gezien te hebben.

” Het wegnemen van het taboe rondom alcoholmisbruik heeft een belangrijke plek in de voorstelling

Het bespreekbaar maken van SvK en het wegnemen van het taboe rondom alcoholmisbruik heeft een belangrijke plek in de voorstelling. Ten eerste omdat in de maatschappij het stigma heerst van 'de zuiplap' die deze situatie zelf veroorzaakt heeft. Ten tweede omdat binnen Domus Nostra het gesprek over alcohol en verslaving zo veel mogelijk buiten de deur wordt gehouden, om bewoners voor *craving* te beschermen. Ten slotte omdat uit de praktijk blijkt dat bewoners van Domus Nostra met het thema verslaving en het acceptatieproces van hun aandoening kunnen worstelen. Binnen de sessies vaktherapie worden persoonlijke verhalen verteld en uitgedrukt. De mens achter de aandoening wil gezien worden.

Werkwijze

Zowel het theaterproject als de inhoud van de voorstelling zijn vormgegeven aan de hand van principes van het ontwerpend onderzoek. Deze methode gaat ervan uit dat het komen tot een eindproduct (in dit geval een theatervoorstelling) geen lineair proces is, maar dat er constant wordt afgestemd en dat er na elk ontwerp aanpassingen volgen. Er wordt door de onderzoeker samen met de deelnemers gekeken naar 'wat werkt' (rekenkamer.nl). Het is cruciaal dat de deelnemers zoveel mogelijk input geven voor de inhoud en vormgeving van het project. Er wordt dus niet gewerkt met een vast script, maar door bovengenoemde oefeningen worden er verhalen en ervaringen geoogst die de inhoud van het stuk vormen. De vier ontwerpers van het stuk hebben ook principes gehanteerd die bekend zijn binnen inclusief theater. Zo is er veel gebruikgemaakt van non-verbale werkvormen en wordt er gekeken naar mogelijkheden in plaats van beperkingen (Nijkamp et al., 2018). Dit maakt dat iedereen naar eigen vermogen kan bijdragen. Deze principes sluiten aan bij vaktherapie, waar men bij uitstek kijkt naar wat er nog wél kan en naar de gezonde creativiteit die in ieder mens aanwezig is.

Een voorbeeld van non-verbaal oogsten van inhoud is de casus van 'Laura'. Laura praat amper en is nauwelijks in staat haar emoties verbaal te uiten. Ze houdt van dansen en heeft een duidelijke bewegingsvoorkeur, zich vaak uitend in een krachtige weggooiende beweging, liefst vergezeld van een harde oerkreet. Bij navragen geeft

zij aan dat zij 'ellende' weggooit. Door het maken van de beweging en het geluid ervaart zij ontlading en power (eigen woord). Haar krachtige non-verbale uiting was inspiratie voor een van de planeten in de voorstelling: de krachtplaneet.

Lopend onderzoek

Een groot project als dit biedt veel onderzoeksmogelijkheden. Het in dit artikel beschreven onderzoek is toegespitst op het effect van het theaterproject op het sociaal functioneren van de bewoner met SvK. Er zal worden onderzocht in hoeverre één van de doelen van het project, namelijk vergroten van de sociale participatie, behaald is. De onderzoeksvraag luidt: Wat is het effect van het theaterproject op het sociaal participeren van de deelnemers met SvK?

In deelvragen en literatuuronderzoek zal gekeken worden naar belangrijke (contra)indicatoren voor sociaal contact bij mensen met SvK, de invloed van vaktherapie op het stimuleren van sociale interactie, en waargenomen veranderingen binnen de sociale participatie van de bewoners.

Om dit zo meetbaar mogelijk te maken zijn er in het traject meerdere vragenlijsten afgenomen over de sociale situatie van de bewoners, mogelijke wensen hierin, en hoe deze is veranderd na het project. Ook is er door middel van observaties en interviews tijdens de repetities belangrijke data verzameld over het sociaal functioneren en de ervaringen van zowel bewoners van Domus Nostra als wijkbewoners. Deze observaties en interviews zijn afgenomen door een tweetal onderzoeksstagiaires van de opleiding vaktherapie aan de Hogeschool Leiden als onderdeel van hun afstudeerscriptie.

Buiten deze data zijn er talloze mooie momenten, uitspraken en anekdotes die bijdragen aan een vollediger beeld van het project. Om deze goed in beeld te brengen zijn er na elke sessie door de begeleiders de in hun ogen belangrijkste uitspraken op papier gezet en gearchiveerd. Deze zullen in het onderzoek gebruikt worden om de persoonlijke ervaring van de bewoners meer uit te diepen.

Onderzoekresultaten

"Leuk dat we nu de mensen leren kennen die wonen in dit huis. We zien elkaar altijd wel rondrijden maar kennen elkaar nog niet."
Bewoner Domus Nostra

Er zijn met betrekking tot het onderzoek al wat voorzichtige resultaten te benoemen. Zo benoemt een respondent dat deze nu met enige regelmaat een gesprekje heeft in het winkelcentrum met mensen die aan het theaterproject mee hebben gedaan. Ook lijkt uit de observatiedata te komen dat, hoewel verbale interactie vaak moeizaam verloopt, er tijdens de repetities toch momenten van contact tussen de deelnemers ontstaat, en dat veelal de vaktherapeutische oefeningen hier de aanleiding van zijn.

Een van onze aan sociale inclusie gelinkte subdoelen, het werken van wijkbewoners die een blijvende rol spelen in de omgang met de bewoners van Domus Nostra, is ook geslaagd te noemen. Zo nemen drie van de vijf vrijwilligers uit het theaterproject nu regelmatig deel aan activiteiten samen met bewoners.

Dit kan variëren van samen eten in het wijkcentrum, tot gaan wandelen of meedoen met een muziek- of dansactiviteit. Meerdere bewoners van Domus Nostra hebben aangegeven dat ze nu ook bewoners van Nolenshaghe begroeten, en dat er vaker interactie is tussen bewoners van de twee huizen.

Discussie

Een belangrijk discussiepunt dat blijkt uit de data, is dat de sociale situatie van de bewoners beter overkomt dan in eerste instantie gedacht. Dit komt mogelijk doordat veel van de bewoners die in individuele sessies hun onvrede uitten ten aanzien van hun sociale situatie, niet hebben meegedaan met het theaterproject. Daarnaast functioneerden de meeste mensen die wel meededen beter, ook sociaal. Verder is het werken met een kwalitatieve vragenlijst vaak lastig bij deze doelgroep, omdat vanwege apathie en cognitieve problemen, het lastig kan zijn heldere antwoorden te krijgen, en antwoorden elkaar kunnen tegenspreken. Het is ook mogelijk dat de respondent bestaande onvrede wat betreft zijn sociale situatie niet uit, om een sociaal wenselijk antwoord te geven (“nee hoor, met mij is alles goed”).

Breder kijken

Los van de (voorlopige) onderzoeksresultaten is het belangrijk om breder te kijken naar de oogst van dit project. Zo is er voor dit project een netwerk opgebouwd van wijkcentra en contactpersonen, die in komende projecten belangrijke samenwerkingspartners kunnen zijn. Ook is er naar aanleiding van het project een stagiair *social work* aangenomen, die als organiserende spil heeft gefunctioneerd tussen Domus Nostra en verschillende wijkinstaties. Deze ontwikkelingen dragen bij aan het opbouwen van een infrastructuur, waardoor een blijvende uitwisseling tussen Domus Nostra en de wijk mogelijk is, wat bevorderend is voor het sociale leven van de bewoners.

Om deelnemers te werven voor het project heeft de huisband van Domus Nostra binnen de wijk een aantal optredens gegeven. Ook heeft een van de bandleden meegeholpen met het geven van een percussieworkshop in het wijkcentrum. Verder is er een SvK danstherapiegroep in een wijkcentrum gestart, waar wekelijks een wijkbewoner meedraait. Daarnaast gaat de ‘tabofilm’ door een van de psychologen van Domus Nostra gebruikt worden binnen een werkgroep, om zo een helderder beeld te geven van onze doelgroep aan professionals buiten het domein Korsakov. Al deze ontwikkelingen dragen bij aan het meer zichtbaar maken van de doelgroep binnen en buiten de instelling en mogelijk aan meer begrip voor de doelgroep.

” Ik vind dat het [project] geslaagd is omdat vanuit niks iets moois gemaakt is. Iedereen had de vrijheid zich uit te drukken; aldus een bewoner van Domus Nostra

De voorstelling

Inmiddels is het theaterproject afgerond en met bijna 300 bezoekers over zes voorstellingen een succes te noemen. De spelers waren tevreden over hetgeen ze hebben neergezet, en ontroerd door de vele positieve reacties die ze hebben gekregen. Ze hebben met hun performance, de liedjes, de dansen, en de persoonlijke teksten, een stukje van zichzelf laten zien, en dit kwam aan bij het publiek.

Nu de roes en aandacht van de optredens is gezakt, is de normale gang van zaken teruggekeerd. Een mooi moment voor ons als makers om de blik naar binnen te richten en terug te kijken

naar de mooie momenten, de uitdagingen en de leerpunten.

Uitdagingen en leerpunten

In de basisprincipes van het inclusief theater maken, en in het creatief werken met een doelgroep met een cognitieve beperking ten gevolge van hersenschade, zijn wij een aantal inherente uitdagingen tegengekomen die belangrijk zijn om te benoemen. Allereerst is er de balans tussen vrijlaten en invullen. Aan de ene kant betekent 'inclusief werken' de speler vrijlaten om dingen binnen zichzelf te ontdekken en te uiten, terwijl er ook structuur en houvast geboden worden; kaders waarbinnen de spelers de vrijheid ervaren om zich te uiten. De uitdaging voor het team was dan ook om gedurende het proces een balans te vinden waarbij de behoefte aan structuur van de doelgroep vertaald kan worden naar een duidelijk artistiek kader waarbinnen vrijheid en inclusie de boventoon voert, en ook de artistieke kwaliteit van de voorstelling overeind blijft.

Dit is belangrijk vanwege het ziektebeeld. Het SvK uit zich onder andere in verlies van kortetermijngeheugen, apathie, storing in executieve functies, en affectverlies. Mensen met SvK hebben moeite met het zelfstandig starten en stoppen van handelingen en hebben ten gevolge van apathie vaak een korte spanningsboog. Enerzijds is er behoefte aan structuur en herhaling, maar bij te veel herhaling haakt men af. Ook speelt de diversiteit van de doelgroep een rol. Er zijn mensen met somatische beperkingen, halfzijdige verlamming, afasie, en grote verschillen in cognitief functioneren. Het is een uitdaging om een werkvorm te bedenken die voor iedereen toegankelijk, maar ook uitdagend genoeg en artistiek interessant is. Vanwege de cognitieve beperkingen is er gekozen om niet met ingestudeerde tekst, maar vanuit beelden en performances te werken. Regelmatige herhaling is hierbij een goede manier om de scènes aan te leren, om-

dat het impliciet geheugen veelal nog intact is.

Ook kan de onzekerheid die hoort bij het samen aangaan van het creatieve proces, waarbij de uitkomst van tevoren nog niet bekend is, voor onrust en irritatie zorgen. Het is voor mensen met een cognitieve beperking en geheugenverlies extra verwarrend wanneer scènes worden veranderd. In toekomstige projecten zullen we deze onzekerheid en spanning beter bespreken met de spelers benoemen, om zo de veiligheid te vergroten en onrust deels weg te nemen.

De omvang van de voorstelling, met ongeveer dertig spelers over vijf ruimtes verdeeld, is een logistieke en artistieke uitdaging. Er moet constant rekening gehouden worden met praktische zaken, zoals bijvoorbeeld plotselinge toiletgang, of vermoeidheid en/of ziekte van de spelers. Er is daarom tijdens de voorstelling veel professionele begeleiding en ondersteuning nodig om alles in goede banen te leiden.

Gedurende het project is gebleken hoeveel tijd en energie het werven van vrijwilligers en het benaderen van instanties kost. Hier willen we in komende projecten meer aandacht aan besteden, zodat de sociale uitwisseling zo groot mogelijk wordt.

Conclusie

De in dit artikel beschreven ontwikkelingen laten een voorzichtig begin zien in het uitbreiden van de sociale interactie tussen Domus Nostra en haar bewoners, en verschillende spelers binnen de wijk. Het theaterproject is met bevredigende voorlopige resultaten geslaagd in zijn opzet, waarbij de onderzoeksdata een nog duidelijker beeld kunnen scheppen in hoeverre de sociale participatie van de bewoners is veranderd. Het theaterproject heeft in elk geval een sterke impuls gegeven aan de opzet van een infrastructuur tussen de instelling, wijkbewoners en wijkinstanties. Een mooi resultaat dat blijvende sociale interactie bevordert. ■

OVER DE AUTEURS

Farid Benkmil is kunstzinnig therapeut muziek bij Saffier locatie Domus Nostra en Nolenshaghe, en is daarnaast gitaardocent aan de Muziekschool Voorburg.
E: F.benkmil@saffiergroep.nl

Mijke Jansen is kunstzinnig therapeut beeldend bij Saffier, locatie Domus Nostra. Daarnaast werkt zij kleinschalig vanuit haar eigen praktijk Mijke-kunst.
I: www.mijke-kunst.nl

Regina Magnus is parttime MA dans- en bewegingstherapeut bij Saffier, locatie Domus Nostra en Nolenshaghe. Daarnaast is zij dansmaker, dansdocent en artistiek onderzoeker in de culturele sector.

Monique van Bruggen-Rufi is Senior Researcher bij Saffier locatie Domus Nostra in Den Haag, muziektherapeute bij Zinzia Zorggroep in Wageningen, docent en manager pre-master- en master-opleiding Muziektherapie ArtEZ-Conservatorium te Enschede.

Literatuur

- Algemene Rekenkamer (z.j.). Het gebruik van de onderzoeksmethode Ontwerpend Onderzoek Verkregen van <https://www.rekenkamer.nl/over-de-algemene-rekenkamer/werkwijze/innovatie/design-audit-studio/ontwerpend-onderzoek>, geraadpleegd op 03-11-2022.
- Bruggen- Rufi van, C. H. M., Benkmil, F., Jansen, M., Lawa, L., Magnus, R., Mol, W. Serrano Goudriaan, I. (2021). Vaktherapie als troefkaart aan de tekentafel. *Tijdschrift voor Vaktherapie*, 17(3), 4-10.
- Bruggen- Rufi van, C. H. M. (2021). *Onderzoeksagenda Domus Nostra*. Intern document.
- Nijkamp, J. Cardol, M., Röttger, P., Slagboom, W. (2018, 01-07), *Onderzoek inclusief theater, Opbrengst van het symposium van 8 juni 2018, georganiseerd door Theater Babel Rotterdam en Hogeschool Rotterdam, lectoraat Disability Studies; Diversiteit in Participatie*, Powerpoint presentatie, blz 4. "Onderzoek naar inclusief theater", Rotterdam, Nederland. Verkregen van <https://catalogus.boekman.nl/pub/P20-0095.pdf> en geraadpleegd op 10-11-2022.
- Oudman, E., Dam, M. van, & Postma, A. (2018). Social and emotional loneliness in Korsakoff's syndrome. *Cogn Neuropsychiatry*, 23(5), 307-320. doi: 10.1080/13546805.
- Saint-Exupéry, A. de (1943). *Le Petit Prince* (Vertaald uit het Frans: De Kleine Prins). Reynal & Hitchcock.

Dit artikel is verschenen in:

Tijdschrift voor vaktherapie

2023/2 Jaargang 19

Theorie, onderzoek, praktijk

Oplage: ca. 5.000 ex.

ISSN 1871-5052

Copyright

© Tijdschrift voor vaktherapie 2023.

Onder de volgende voorwaarden bent u vrij om materiaal uit het Tijdschrift voor vaktherapie te delen met (toekomstige) vakgenoten en andere professionals in het kader van kennisdeling:

- Het materiaal is niet bewerkt.
- Er is geen sprake van een commercieel oogmerk.
- Vermelding van:
 - het Tijdschrift voor vaktherapie als bron;
 - de betreffende auteur(s);
 - de titel van het betreffende artikel;
 - de betreffende editie, jaargang en paginanummers.

In alle andere gevallen is voorafgaand toestemming van de redactie nodig.

Missie

Het Tijdschrift voor vaktherapie is bedoeld voor vaktherapeuten en andere professionals die met vaktherapie te maken hebben.

Het Tijdschrift voor vaktherapie publiceert artikelen over theorie, onderzoek en praktijk op het gebied van vaktherapie: beeldende therapie, danstherapie, drama-therapie, muziektherapie, psychomotorische therapie, psychomotorische kind-therapie en speltherapie. Het Tijdschrift dient in de bredere zin de verspreiding

van kennis over de verschillende vaktherapeutische beroepen binnen de diverse werkvelden. Daarnaast wil het Tijdschrift aanzetten tot kritische discussie. Aan de orde komen bijdragen over vaktherapie in engere zin. Ook relevante theoretische bijdragen of onderzoeken op andere gebieden dan vaktherapie worden geplaatst. Daarnaast biedt het Tijdschrift voor vaktherapie ruimte voor artikelen over de inhoud en positie van de vaktherapeutische beroepen, opleidingen, buitenlandse ontwikkelingen en recent verschenen literatuur.

Uitgever

Het Tijdschrift voor vaktherapie is een uitgave van de FVB (Federatie Vaktherapeutische Beroepen). Hierbij zijn aangesloten: Nederlandse Vereniging voor Beeldende therapie; Nederlandse Vereniging voor Danstherapie; Nederlandse Vereniging voor Dramatherapie; Nederlandse Vereniging voor Muziektherapie; Nederlandse Vereniging voor Psychomotorische therapie; Nederlandse Vereniging voor Psychomotorische Kindertherapie; Nederlandse Vereniging van Speltherapeuten.

Ontwerp

Ontwerpburo Suggestie & Illusie

Hoofdredactie

Angélique de Waard, Corinne van Scheppingen, Susanne van der Lugt (bladcoördinator)

Redactieraad

Jooske van Busschbach, Suzanne Haeyen, Artur Jaschke, Martine Noordegraaf, Anna-Eva Prick, Gerben Roefs, Céline Schweizer

Abonnement

Leden van de beroepsverenigingen ontvangen het tijdschrift gratis. Geïnteresseerden kunnen zich abonneren op het Tijdschrift voor vaktherapie. Zie fvb.vaktherapie.nl/abonnee-worden. Opzeggen kan met ingang van een volgend kwartaal per mail via info@vaktherapie.nl. De opzegging is definitief wanneer de FVB een bevestiging heeft gestuurd.

Redactie-adres

FVB

T.a.v. Tijdschrift voor vaktherapie
Fiveringo 253, 3524 BN Utrecht

T: (030) 28 00 432

E: tijdschrift@vaktherapie.nl

Kopij

Richtlijnen voor kopij kunt u op de website vinden: fvb.vaktherapie.nl/richtlijnen-voor-bijdragen. Kopij of een idee voor een bijdrage kunt u mailen aan tijdschrift@vaktherapie.nl.

De redactie doet haar uiterste best artikelen op kwaliteit, verantwoording en bruikbaarheid te toetsen. Zij is echter niet aansprakelijk op de inhoud.

